

من سنن الله تعالى الكونية إجراء المسبيات على الأسباب

Waxaa ka mid ah sunanka Alle ee kowniga in lagu xiro natiijadaha sababaha

Mahad waxaa iska leh Allaha caalamka oo dhan rabbi u ah kaasoo oo kitaabkiisa kariimka ah ku yiri:
(وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسِيرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَرَدُونَ إِلَى عَالَمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبَّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ)

(Dheh: camalfala wuu arki doonaa Alle camalkiina iyo rasuulkiisa iyo mu'miniinta, waxaana la idin celinayaan midka og waxa maqan iyo waxa jooga wuxuuna idin sheegayaa waxaad samayn jirteen).

Waxaan qirayaa in Ilaah kale jirin Alle keligiisa mooyee mana laha qof wax la wadaago.

Waxaan qirayaa in sayidkeena iyo nabigeena uu yahay addoonkiisa iyo rasuulkiisa, Ilaahayow naxariis iyo nabadgelyo nabigeena korkiisa yeel isaga iyo ehelkiisa iyo asxaabtiisa dhammaan.

Intaas kaddib:

Ilaahay wuxuu u yeelay koonka sunan iyo qawaaniin xukumaya, iyo qaacidooyin socodsiinaya kan dambeeya kama hormaro kan horreeya, kan horreeyana kama dibmaro kan dambeeya, Alle wuxuu yiri:

ۚ

{لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُذْرِكَ الْقَمَرُ وَلَا اللَّيلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلُّ فِي
فَلَكِ يَسْبُحُونَ}

(Qorraxdana uma suurowdo inay haleesho dayaxa habeenkana uma suuroowdo inuu maalinta ka hormaro, mid kastana falaggiisuu dhex dabaalan).

Wuxuu yiri Alle:

{فَلَنْ تَجِدَ لِسْنَتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسْنَتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا}

(Mana helaysid sunnada Alle wax badala, ma helaysid sunnada Alle wax wareejiya)

Ilaahay wuxuu ka dhigay sunankan miisaan nolosha qaacidooyinkeeda toosinaya, oo dhulkana lagu camiri karo, oona lagu ilaalin karo taas oo ah ujeeddo ka mid ah ujeeddooyinka abuurista, wuxuu leeyahay Alle subxaanahu:

{هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا}

(Isagaana idiinka ahaysiiyey dhulka idinkuna camiray dhexdiisa), wuxuu leeyahay allaha weyn:

{وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا،}

(Hana fasaadinina dhulka inta la wanaajiyay kadib).

Waxaan shaki ku jirin ummadaha ogaaday dhabta sunnadahan ilaahiga ah kuna camalfalay waxay keenayaan inay meel sare gaareen oo ayna hormareen xataa iyagoon muslin ahayn, balse asal ahaan diinba ma ahysanin, maxaayeelay sunnadahan qof ay u eexanayaan ma jiro.

Waxaa ka mid ah sunooyin Alle kowniga: in natijadaha lagu xiro sababaha, Ilaahay wuxuu abuuray

sababaha iyo waxa ka dhasha, wuxuu na amray inaan sababaha la imaano, sababaha marka la helo natijadahana waa la helaa, waana qaanuun guud ah oo sugaran, koonka oo dhan ayaa ku socda, meel kaste iyo waqtii kaste, wax kaste wuxuu ku xiran yahay sababkiisa, dabka sabab wuxuu u yahay gubidda, dilkana wuxuu sabab u yahay geerida, beeridda iyo abuurkana waxay sabab u yihiin geedka, cuniddana waxay sabab u tahay dheregta, dadaalkana wuxuu sabab u yahay guusha, wahasiga iyo dandarrada sabab waxay u yihiin fashilka, waa sidaas.

In lays faro in lagu foofo dhulka lana shaqeysto waa waajib diini ah, iyo waajib sharci iyo wadaniba, wuxuu leeyahay Alle subxaanahu:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلْلًا فَامْشُوا فِي مَنَابِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ
وَإِلَيْهِ التَّشْوُرُ}

(Alle waa kan dhulka ka dhigay mid laylan ee ku socda waddooyinkiisa kana cuna quudkiisa kulankana haggiisa ayuu ahaan)

Wuxuu leeyahay Alle subxaanahu:
 {فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَادْكُرُوا
الَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

(Markase salaadda la dhammeeyo dhulka ku kala faafa, dalbana (doona) khayrka Alle, Ilaahayna xusa in badan waxaad u dhawdihiin inaad liibaantaan).

Kanna waa sida laga fahmayo diinta Islaamka shaqada iyo dadaalka iyo waxqabadka iyo camiraadda dhulka, markaan dib u dhacayno wax xujjo ah ma haysano, waa waxyaabo aan diinta shaqo ku lahayn, waa wahsi iyo tabardarri iyo dibudhac laga dibdhacayo xadaaradda.

Qofka fiirfiiraya siirada anbiyada iyo dadka suubanaa wuxuu ogaanayaa inay ku dadaaleen inay la yimaadaan sababaha dhammaan intay noolaayeen, waa kanaa sayidkeena Nuux - nabadgelyo korkiisa ha haatee - wuxuu ahaa faryaame cimri dheer kaddib markuu dadkiisa ugu yeeray wuxuu amray Ilaahay inuu doon sameeyo, wuxuu yiri Alle:

{وَيَصْنَعُ الْفُلَكَ وَكُلُّمَا مَرَ عَلَيْهِ مَلَأْ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ
سَخِرُوا مِنْا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ}

(Wuxuu samaynayay doon mar kasta oo qoomkiisa koox ka mida martana way ku jeesjeesayeen wuxuuna ku dhahayay haddaad nagu jeesjeestaan anaguna waan idinku jeesjeesi saad u jeesjeesaystaan), shaqadiisa ayuu sii waday, Ilaahayna wuxuu ka abaalmariyay, wuxuu badbaadiyay isaga iyo mu'miniinta.

Wuxuu ahaa sayidkeena Daa'uud - nabadgelyo korkiisa ha haatee - birtume, Ilaahay ayaa baray sancadan oo uu ka helayo waxtar isaga iyo dadka, wuxuu yiri Alle:

* {وَلَقَدْ آتَيْنَا دَأْوَدَ مَنًا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ وَالظَّيْرَ وَالنَّالَةُ الْحَدِيدَ *
أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدْرٌ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ}

(Dhab ahaan baan u siinay Nabi Daawuud fadli xaganaga ka ah, waxaana niri buurahow la tasbiixsada isagoo shimbiraha la wadaan, waxaana u jilcinay birta
* Wuxuu yiri rasuulkii Alle - naxariis iyo nabadgelyo korkiisa ha ahaatee :-

(ما أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قُطُّ ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ ، وَإِنَّ
نَبِيَّ اللَّهِ دَاوِدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ)

(Qof ma cunin waligii cunto oo ka fiican inuu ka cuno shaqada gacantiisa, nabi Daawuud - nabadgelyo korkiisa ha haatee - wuxuu ka cuni jiray shaqada gacantiisa)

Qisadii nabi Yuusuf - nabadgelyo korkiisa ha haatee - waxaa ku sugar inay u ahayd la imaanshaha sababaha iyo qorsheynta sababka ay dalka iyo dadka kaga badbaadeen gaajo xun iyo halis adag, nabi yuusuf wuxuu qaatay sababaha wuxuuna diyaariyay qorshe dhisan oo la daraaseeyay si dalka looga badbaadin lahaa gaajo caalamka oo dhan ku habsatay.

Dalkiisa wuxuu galay bashbash iyo barwaaqo, iyo dhowrsanaan iyo awood dhaqaale, daka ayaa uga yimid meel kastoo fog siday u helaan khayarka Masar,

Quraanka kariimka wuu noo sheegay arrinkaas asoo kasoo guurinaya nabi Yuusuf - nabadgelyo korkiisa ha haatee :-

{قَالَ نَزِّرُ عُونَ سَبْعَ سَنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذُرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ * ثُمَّ يَاتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعُ شَدَادٍ يَأْكُلُنَّ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ * ثُمَّ يَاتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يُعَصِّرُونَ}

(Waxuuna yiri waxaad tacbanaysaan todoba sano oo israacsan ee waxaad goosataan ku daaya sabuulkiisa wax yarood cunaysaan mooyee * markaas waxaa imaan arrintaas ka dib todobo daran oo cuni waxaad hor marsateen wax yar ood kaydsateen mooyee * markaas kadib waxaa imaan sano loo gargaaro dadka oo dhexdeeda ay wax miiran).

Waa tanaa sayida Maryam - nabadgelyo korkiisa ha haatee - oo uu ugu imaan jiray risqiga waasaca ah qaab uu la yaabay nabi Zakariya - nabadgelyo korkiisa ha haatee - wuxuu ku yiri sida Quraanka kariimka noo sheegay:

{كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَا الْمُحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنِّي لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ}

(Markastoo Zakariye ugu galana mixraabka (qolka) wuxuu ka helaa agteeda rizqi, wuxuuna dhahaa xaggee kaaga yimid Maryamoy kan, waxayna dhahdaa wuxuu ka yimid Alle agtiisa, Allana wuxuu u arzaaqaa cidduu doono xisaab la'aan).

Mowqif kale, inkastoo uu yahay xanuun iyo dhib wuxuu amrayay Alle subxaanahu inay gilgisho timirta

siduu ugu soo daato timirta haddii Alle uu dooni lahaa inuu usoo daato iyadoon wax samaynin wuu samayn lahaa, laakin wuxuu na barayaa in sababa la qaato dadaalna la bxiyo, wuxuu yiri Alle:

﴿وَهُرِّيْ إِلَيْكِ بِجُدْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكِ رُطْبًا جَنِيًّا﴾

(Una gilgil xaggaaga jirrida timirta ha kugu soo riddo timir (curdan ah) oo fiican).

maxaa ka fiican qofka yiri:

تَوَكَّلْ عَلَى الرَّحْمَنِ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ * وَلَا تَرْغَبُنْ فِي الْعَجْزِ يَوْمًا عَنِ الْتَّلْبِ
أَلْمَ تَرَأَنَ اللَّهَ قَالَ لِمَرْيَمَ * وَهُرِّيْ إِلَيْكِ الْجِدْعَ يَسَاقِطُ الرُّطْبَ
وَلَوْ شَاءَ أَنْ تَجْنِيهِ مِنْ غَيْرِ هَرَّةٍ * جَنَّتْهُ وَلَكِنْ كُلُّ شَيْءٍ لَهُ سَبَبٌ

Ku talasaaro raxmaanka arrinkoo dhan * maalinna haka
caajisin dalabka

Sow ma arkin in Alle ku yiri Maryam * gilgil salka hakuu soo
ridee timir

Haduu rabo inay gurato gilgil la'aan * way guran laakin wax
kaste sababuu leeyahay.

Wuxuu noo sameeyay nabigeena sharafta leh tusaalahaa ugu fiican xagga la imaanshaha sababaha hjirada barakaysan, wuxuu baray ummadiisa qorsheynta sugaran iyo isku toosinta habaysan inay guusha daruuri u yihiiin iyo gudbidda caqabadaha, nabiga - naxariis iyo

nabadgelyo korkiisa ha ahaatee - wuxuu diyaariyay labo gaadiid wuxuuna doortay saaxiib amiin ah, wuxuuna xaddiday waqtiga iyo meesha ku habboon bixidda iyo sii socodka, habeen ayay kasoo baxeen guriga Abuubakr - Ilaahay raalli haka noqdee -, wuxuuna doortay hage xariif ah waxayna ka ahayd qofka munaasibka in la hormariyo iyo in laga faa'ideysto awoodaha, si kaste ay u kala duwan yihiin fikradaha iyo aragtiyada xataa caqiidada, kaddib nabiga wuxuu dusha ka saaray Caamir bin Fuhayra -Ilaahay raalli haka noqdee - inuu dabaggalo raadkooda oo uuna qariyo iyadoo sababaha lala imaanayo, wuxuu si fiicaan u ogaa in Ilaahay ku filan yahay isaga iyo saaxiibkiisa, laakin wuxuu rabay inuu na baro in sunnada Ilaahay keenayso sababaha in lala yimaado kaddib arrinka Alle loo dhiibto.

**Waxaan oranaya oraatayda oo tan ah, Ilaahay
ayaan dambidhaaf u weydiinayaa nafteyda iyo idinka**

***

Mahad waxaa iska leh Allaha caalamka oo dhan rabbi u ah, waxaan qiraya in Ilaah kale jirin Alle keligiisa mooyee mana laha qof wax la wadaago.

Waxaan qiraya in sayidkeena iyo nabigeena uu yahay addoonkiisa iyo rasuulkiisa

Ilaahayow naxariis iyo nabadgelyo nabigeena korkiisa yeel isaga iyo ehelkiisa iyo asxaabtiisa, iyo qofkii wanaag ku raacay ilaa maalinta abaalmarinta.

Walaalaha islaamka ahow:

la imaanshaha sababaha kama hor imaanayo talasaarashada Alle, qofka ogado dhabta talasaarashada wuxuu ku dadaalaa la imaanshaha sababaha, talasaaradaha dhabta ah waa kan la imaanaya sababaha dadaalna bixinaya, arrinka dhamaantiinana Alle u clinaya midka towfiiqda iyo fadliga iyo kaalmada u saaxibka ah wuxuu yiri Alle:

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

(Adiga unbaan ku caabudaynaa, adiga unbaana kaa kaalmo waydiisanaynaa).

Si ku salaysan dabbaqid camali ah macanaha talasaarashada wuxuu leeyahay rasuulka:

(لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقًّا تَوَكِّلُهُ ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ ،
تَعْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بَطَانًا)

(Haddaad u talasaaran lahaydeen Alle si dhab ah wuxuu idin arsaaqi lahaa siduu u arsaaqo shinbirta, waxay kalahaysaa iyadoo gaajaysan waxayna noqonaysaa iyadoo dhergan).

Shjinbirta cunto iyo cabbitaanba ma keydasato, kamana wahsato raadinta arsaaqda, waxay bilaabaysaa subaxdii orodka iyo duulimaadka iyo raadinta, waxay soo laabanaysaa iyadoo Alle ku arsaaqay wax ku filan, way kalahaysaa wayna soo noqnaysaa, waana fidro iyo dabci oo hagaya dhaqaaqa nolosha, hadday haysan lahayd wax ku filan cimrigeeda oo dhan maysan wahsan lahayn mana aysan iska seexan lahayn, balse way sii wadi lahayd socodkeeda iyo raadinteeda iyo bixiddeeda subax kaste.

Nabiga - naxariis iyo nabadgelyo korkiisa ha ahaatee - wuxuu bari jiray asxaabtiisa macnbaha saxa ah ee la imaashaha sababaha arrimaha oo dhan, wuxuu reebi jiray isku hallaynta taasoo dhib keenaysa oo aanna wax tarin, kuma xeeldheeraanayno haddan niraahno: annaga waan dambaabaynaa nafteena ayaan dulminaynaa iyo ubadkeena marka aynan la imaanaynin sababaha hormarka, diinteeна waa diinta hormarka iyo xadaaradda iyo quruxda iyo waxtarka dadkoo dhan, nin

ayaa yiri: rasuulkii Allow ma sii deeyaa hashayda oo ma talasaartaa? mise waan dabraa kaddibna aan talasaartaa? wuxuu yiri rasuulka:

(اعْقِلُهَا وَتَوَكّلْ)

(dabar oo talasaaro),

Xiridda hasha waa la imaanshaha sababaha sidey u ilaalsanto, ka tagiddeedana waxay keeni kartaa in la xado ama ay lunto.

Ilaahow na waafaji wuxuu wanaagga diinteenaa ku jiro iyo korreynta shacabkeena iyo hormarka dalkeena iyo dhammaan dalalka caalamka.